

Joxe Mari Agirre Gaztañaga

*Altzo, Gipuzkoa
(1928)*

Aurkibidea

Biografia

Altzoko Jauregi baserrian jaioa. Aita Jauregi bertakoa zuen, eta ama, berriz, Goikoetxekoa. Jauregitik hurbilago gelditzen zenez Altzoko fraide-etxea, eliza baino, gehienetan fraide-etxean bertan entzuten zuten meza. Gau eskola jasotzera ere fraideengana joan zen Joxe Mari, haiek borondatea baizik ez baitzuten eskatzen. Denbora librean, txori-habia bila ibiltzeko afizio handia izan zuen umetan eta zaletasun horri buruzko kontuak kontatu dizkigu.

Zintak

ALO-003

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Artetxe, Miren
- **Data:** 2010-07-14
- **Iraupena:** 71 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Artetxe, Miren

ALO-017

- **Proiektua:** Altzoko Kultur Batzordea
- **Elkarrizketatzailea(k):**
- **Data:** 1999-04-15
- **Iraupena:** 65 min
- **Euskarria:** Audio Analog
- **Emalea:** Murua, Jexux

ALO-018

- **Proiektua:** Altzoko Kultur Batzordea
- **Elkarrizketatzailea(k):**
- **Data:** 1999-04-15
- **Iraupena:** 65 min
- **Euskarria:** Audio Analog
- **Emalea:** Murua, Jexux

ALO-019

- **Proiektua:** Altzoko Kultur Batzordea
- **Elkarrizketatzailea(k):**
- **Data:** 1999-04-15
- **Iraupena:** 31 min
- **Euskarria:** Audio Analog
- **Emalea:** Murua, Jexux

Pasarteak

1. Fraide-etxeko mezak

- **Erref:** ALO-003/006
- **Iraupena:** 0:00:55. **Hasi:** 00:02:16. **Bukatu:** 00:03:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

<p>Fraide-etxean hiru meza izaten ziren. Baserritarrek, hala, ondoen zetorkien era joaten ziren. Txarama aldetik eta Altzoko auzo batzuetatik joaten zen jendea Fraide-etxera meza entzutera.</p>

2. Fraideak herrian

- **Erref:** ALO-003/009

- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:04:00. **Bukatu:** 00:06:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Apaizek beldur gehiago ematen zuten fraideek baino. Fraideekin broman ere ibiltzen ziren. Fraideak baserriz baserri ere ibiltzen ziren, eta frontoian ere bai pilotan. Gerran, Altzon egondako fraide bat edo bi hil zituzten. Fraide etxean hiru bat fraide egoten ziren, "hermano" bat edo bi, eta mutil gazteren bat estudiatzen. Ez zuten dirurik izaten, baina goserik ere ez.

3. Fraideekin gau-eskolan

- **Erref:** ALO-003/011
- **Iraupena:** 0:03:52. **Hasi:** 00:06:08. **Bukatu:** 00:10:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Gau-eskola debalde ematen zuten. Bizkaitarrak ziren gehienak, eta ezberdin hitz egiten zuten. Erdaraz hitz egiten erakusten ere saiatzen ziren fraideak, gau-eskolan. Haiek, ordea, sekulako hanka-sartzeak egiten zituzten. Fraideek borondatea besterik ez zuten eskatzen, eta trukean gailetak ematen zizkieten, gainera.

4. Fraideen etxean telefonoa

- **Erref:** ALO-003/015
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 00:14:16. **Bukatu:** 00:15:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Aparatuak, objektuak

Laburpena:

Telefonoa fraideek edukitzen zuten. Tabernan ere izan zen, gerora. Behar zuenak erabil zezakeen fraide etxeko telefonoa. Medikuari ala albaitariari deitzeko, edo bestelako estutasun batean.

5. Fraideei zuka eta apaizei berorika

- **Erref:** ALO-003/017
- **Iraupena:** 0:02:57. **Hasi:** 00:15:45. **Bukatu:** 00:18:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Fraideak gurutzatuz gero, ez zen apaiza gurutzatutakoan izaten zen beldurrik izaten. Apaizari diosala ez egiteagatik, berriz, ezkutatu egiten zen. Apaiza erretore-etxean bizi izaten zen, normalean, neskameren batekin.

6. Eskolan gutxi ikasi eta gau-eskolan ikasitako apurra berritu

- **Erref:** ALO-003/019
- **Iraupena:** 0:03:54. **Hasi:** 00:19:01. **Bukatu:** 00:22:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

Txikitako kontuak. Etxeko lanak, eskola... Eskolari garrantzi gutxiago ematen zitzaion, orain baino. Gau-eskolan berritzen zuten eskolan ikasia.

7. Txikitako jolasak

- **Erref:** ALO-003/021
- **Iraupena:** 0:03:52. **Hasi:** 00:23:09. **Bukatu:** 00:27:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Txikitako jolasak. Harrapaketan, "auzoka", elizako paretan pilotan... Eskuz egiten zituzten pilotak, baita "tiragomak" ere.

8. Neguan txori eta txori-habi bila

- **Erref:** ALO-003/023
- **Iraupena:** 0:03:56. **Hasi:** 00:27:04. **Bukatu:** 00:31:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

"Txoritan" aritzen ziren. Txori bila, habi bila... Okilak inurri zaporea omen zuen.

9. Ume bakoitzak bere habiak

- **Erref:** ALO-003/025
- **Iraupena:** 0:03:21. **Hasi:** 00:31:15. **Bukatu:** 00:34:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

Birigarroa, zozoa, okila... Txori bakoitzak bere habia izaten du, eta baita bere gustuko tokiak ere. Haurrak habi bila ibiltzen ziren, eta ez zioten elkarri esaten habia non ikusi zuten.

10. Zapelatz-kumeen truke dirua

- **Erref:** ALO-003/027
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 00:34:39. **Bukatu:** 00:37:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza
- Natura » Fauna » Hegaztiak

Laburpena:

Belea, zapelatz, gabiraia... Txori preziatuak izaten ziren. Ehiztariei zapelatz eramanetz gero, dirua ere ematen zuten.

11. Habiak harrapatutakoan, batzuetan, kumeak etxera

- **Erref:** ALO-003/029
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 00:37:17. **Bukatu:** 00:38:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

Txori-habi bila ibiltzearen arrazoia, harrapatu izanaren harrotasuna bera zen. Batzuetan kumeak etxera ekartzen zituzten, baina hil egiten ziren gehienetan. Kukuak arrautzak txantxangorriaren habian.

12. Txori bakoitzak bere habia

- **Erref:** ALO-003/031
- **Iraupena:** 0:03:11. **Hasi:** 00:39:19. **Bukatu:** 00:42:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Esaerak
- Natura » Fauna » Hegaztiak

Laburpena:

Txori txikien habiak ere harrapatzen zituzten. Pinpina eta "kaxkabeltxa". Hontza ere bai. Habiak materialagatik eta tokiagatik bereizten zituzten gehienbat. Kukuaren esaera ere aipatzen du.

13. Etxera ura ekarri zutenekoa

- **Erref:** ALO-003/035
- **Iraupena:** 0:05:00. **Hasi:** 00:43:39. **Bukatu:** 00:48:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:

Etxean ez uten urik, eta garia jo ondoren askan garbitu ohi zen. Berak ekarri zuen lehen fregadera etxera, gaztetan, eta sozio batzuen artean ura ekarri zuten. Lehenago urik ezak zituen arazoak ere aipatu ditu.

14. Etxeko argindar ahula

- **Erref:** ALO-003/037
- **Iraupena:** 0:02:09. **Hasi:** 00:48:43. **Bukatu:** 00:50:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:

Argindar ahula izaten zuten etxean. Kableen egoera ere ez zen beti onena izaten, eta istripuak ere izaten ziren.

15. Altzorako errepedeak auzolanean egin ziren

- **Erref:** ALO-003/039
- **Iraupena:** 0:03:35. **Hasi:** 00:51:19. **Bukatu:** 00:54:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak

Laburpena:

Bide txarrak ziren lehen Altzon. Herritarrek eman zuten dirua errepedeak egiteko, eta auzolanean egin ziren. Horrek asko hobetu zuen herriko garraioa.

16. Altzo inguruko ijitoak

- **Erref:** ALO-003/040
- **Iraupena:** 0:06:30. **Hasi:** 00:54:54. **Bukatu:** 01:01:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Kanpoko jendearekin harremana

Laburpena:

Garai haietako lapurreta txikiak, eta eskaleak. Ijito asko izaten omen zen inguruetan.

17. Behi aurrean belaunikatuta

- **Erref:** ALO-003/042
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 01:01:31. **Bukatu:** 01:03:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Pasadizoa. Bere lehengusu bati, apaiza elizakoekin pasa zenean ez belaunikatzeagatik, amak errieta egin omen zion. Ondorioz, hurrena zintzarri hotsa entzundakoan belaunikatu egin zen, eta hara non azaldu zen zintzarridun behi bat baserritarra atzetik zuela.

18. Tximista, harria... istripuak eta konjuruak

- **Erref:** ALO-003/044
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 01:03:19. **Bukatu:** 01:06:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Natura » Meteorologia

Laburpena:

<p>Tximisten ondoriozko istripuak. Elizak omen zuen, Altzon, tximistorratza. Apaizak konjuruak egiten omen zituen ekaitza Altxotik ez pasatzeko. Baserriak ere gehiago erretzen ziren lehenago. Orduan, etxez etxe limosna eskatzen zuten etxejabeek.</p>

Transkripzioa

- Baiño gehixeo izaten zian ordun e. Ordun pararraioik eta hoik'e... ez, oain bezela jarri [barek] eta izaten zin, bai. Oiñ'e iñoiz izaten da e, baiño oaiñ gutxi e. Uain dan etxe pillakin eta... uain gutxi izaten da. Uain pararraioikin ta hoikin uste det asko...

- Lehenoz ez zan pararraioik?

- Ez. Lehen... elizen, elizen zan pararraioia, gaiñantzen nik ez nun iñun ikusi. Oain bai, oain, oain obra itten duenen /itteuenen/ danak jartzen due / jartzeue/.

- Ta, ordun, tximistakin ta erretako etxe gehiyo-ta izaten zan?

- Etxe erre ordun, oain baiño baserrik-eta gehio erretzen zien. Nola erretzen zien? ez dakit. Batek igual esango zizun e, Mutilon etxe bat erretzen balin bazan ta: "Beak igual emango zion", ta bestek "Eman zioik, beak eman zioik" eta gauzek hola're izango zien. Ta bestaldea're, berriz, argindarrak'e badakizu nolakok zien, alanbre gorri-gorrik hor zean, etxen, ta kable ahulek eta, su hartu arazteko aiña igual ta, belarran ondon igual ta... Ez dakit. Ordun behintzat etxe erren esken jende ikeagarri ibiltzen zan. Asko, e! Asko.

- Ze izaten zan, auzoko guztiei eskatzen zitzaien?

- Limosna, limosna etxez etxe. Limosna izaten zan, nahi zunak nahi zuna eman, o ahal zuna o...

- Ta tximista zanen Santa Barbarai eo ez zitzaion eskatzen babesteko o...?

- Ordun tximista ta egualdi txarra zetorrenen, o mendi aldetiken eo egualdi itsusi zeon garaian, "Ba, harrie botako dik. Tankera txarra zeukek egualdik eta [...] apaiza hasi ote da konjuroa itten?" ta hola. Ta holako baten igual apaize zeak jantzita zean, zimitaion, bere zeakin. Ta "Ez dik hemen in, Adarra aldetik pasa dek. Adarra aldetik pasa ezkeo ondo! Hau salbatu diagu /salbatuiu/ ta". Han... han harrapatutakok inportik ez. Beno, hoi nik esaten det, e!

- Ai, ai, ai. Konjurok iten zitun ordun apaizak?
- Bai, bai, bai, bai. Ta ordun konjuro horrena´re pagatu iten zan, e! Konjuro garie eo ez dakit, zerbaitte izaten zan urtero pagatu beharra. Bai. Oain ahaztuta nao ni kontu hoik baiño... babarruna uste det izaten zala, garie´re bai, ta... holoko gauzek. Diruik ez zan ta garikin eo ahal zanakin.

19. Altzoko euskara eta inguruko euskarak

- **Erref:** ALO-003/045
- **Iraupena:** 0:04:30. **Hasi:** 01:06:09. **Bukatu:** 01:10:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:

<p>Euskara ezberdinak. Altzo/Alegi/Amezketeta/Txarama/Lizartza ezberdintasun gehiago lehen orain baino.</p>

Transkripzioa

- Ba uain bai azkeneko galdera ingo dizutena, ya nahikua iñarazi dizut eta. Aurrekuan esan genun, baiño euskera Altzotik Alegia diferente iten da?
- Bai. Ta oain, gaiñea, zeoze-zeoze akaso, baiño oain, gaiñea, gutxigo; oain, gaiñea, ia ez da notatuko. Amezketeta´re bai, notatu itten da /ittea/, ta Txarama ta hoota´re bai. Lizartzak´e badu bere napar kutsue eo, Lizartzak´e badu pixkat. Igualtsogo... Ikaztegieta beste bat honen... honen tankera egongo da. Baliarrain´e dao... Ikaztegieta honea baiño bide gutxigo Baliarraiñea, ta Baliarrain da goikoa dana, goi-aldeko euskera.
- Ta hemendik ze diferentzi... nola antzematen diyozu ba bati amezketarra dala ta ez Altzokua?
- Ba bai, bere dejea izaten du /izateu/, e.
- Hitz klasen?
- Bai, bai, bai, bai. Bedaiokok´e bai ta Amezketakok´e bai. Amezketakoa ai balin bada denboa askon kontutan... Oso gutxi antzematen nizun zuri e, nungoa izango zeanik, oso gutxi! Baiño Amezketakoa balin badao ordu laurden baten gukin balin badao, nik antzemango diot Amezketakoa dala, Amezketeta o... horkoa dala.
- Abaltzisketa o...?
- Bai, bai, bai.
- Ta zertan atzemango diozu o? tonun igual, hola, doiñun bezela o...?
- Bai.
- Hitz diferentek ibiltzen dituelako o...?
- Konparazio, baso bat hausi du, o eroitzen zaio baso bat eta "A! basoa hausi dik" ta hola. Ta guk "Basoa hausi dik", hola, zeago, motzago, baiña haik zeago, tirada luzegon o ez dakit ba nola esan. Bai, bai.
- Ta Tolosa aldea, adibidez, Txarama aldea, ze diferentzi?
- Txarama aldea, Tolosan estiloa o. Txarama erdie kastillanoa zan e guk ezautu gendun garaien.
- Bai, e?
- Kanpotik etorritako jendea. Hor euskeraz ez zekin asko zan. Oain euskeraz danak jakingo due, baiño ordun... Ta Leaburu´re Tolosakin bertan eoteko Leaburuk´e ez du hortaiñoiko diferentziik Altzokin. Esango nuke Tolosakin baiño hobeto igual zeatuko litzakela.
- Badu bere hizkera propioa ere ordun, ez da Tolosa bezelakoa.
- Zenek, Leaburuk?

- Leaburuk.

- Leaburu ez, Leaburu nik ez nuke zeatuko. Ibarra bai, Ibarra ta Tolosa igual-igualtsu die. Ta Urkizu ta hoik'e... hoik'e been zea badue, hoik'e Tolosako hizketa due. "Gue mutilla" ta "gue semia" ta... dana; guk "semea" esaten deu, "gue mutille" ta... diferentek die

- Ta hemen Altzo goiko aldetik beheko aldea're badao diferentziya o ya ez?

- Ez! ez, ez, ez, ez. Ez.

- Esaten due ba Tolosaldeko hizkera o Tolosakoa dala garbina ta earrena ta...

- Bai. Igual e, igual. Gu soldau eon giñen denboa asko, ia milla ta bostehun bat soldau eon giñen zean, Baztanen, Zugarramurdi ta, zea, frontera hortan. Ta han... hango hizketa gaiztoa dik zeatzen e, entenitzen. Zuk jakingo dezu! Ta... guri, nei esaten zien, bizkaitar asko, ta hemen Azkoiti ta Azpeiti, euskaldun ikeragarrik. Ta nei esaten zien, nei ta hemengoi esaten ziguen, ba, gurea ondo entenitzen zuela; haiña ez, haikin ibiltzen zien gaizki. Bizkaitarrak gaizki ibiltzen zien beakin, ba, beak'e bai bizkaitarrakin. Ta guri esaten ziguen guri ondo ulertzen ziguela. Gu, berriz, haikin nahiko lan ibiltzen giñen. Baztangoa bea're ez da zea, euskera oso errex hoitakoa ez da. Gu Errazun ta Amaian ta hoitan asko ibili giñen.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-03-04

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com